

Stauning 18. januar 1998

TIDER SKAL KOMME -om HELLIGGØRELSEN

Helliggørelse er retfærdiggørelse i tidens dimension. Retfærdiggørelse og helliggørelse er naturligvis dele af én og samme frelsende gudshandling, ja det er ikke engang forkert at sige at med retfærdiggørelsen er alt sket, ligesom det ikke er forkert at sige at i troen på Jesus Kristus er alt gjort, men så sandt som bekendelsen til Jesus Kristus ikke er andet end tomme ord hvis den ikke indbefatter bekendelsen til Helligånden, da kun Helligånden kan udvirke hjertets sande bekendelse, således er talen om retfærdiggørelse af tro en tom idé, en livsanskuelse, eller en blot 'mytisk' eller 'religiøs' dimension i tilværelsen, hvis der ikke i denne tale er indbefattet en tale om helliggørelse, thi helliggørelse vil sige bestandig på sin vej gennem livet at gribe tilbage til retfærdiggørelsen og derved leve i en stadig fremadrettet kamp mellem tro og vantrø. Kun i helliggørelsen bliver retfærdiggørelsen til virkelighed, til levende ord(angelium) i stedet for døde bogstaver(lov). I megen dialektisk teologi er sætningen "retfærdiggørelse af tro" således blevet til død lovforkyndelse ved ikke bestandig at være kædet sammen med helliggørelsen, som jo netop gør retfærdiggørelsen til et levende gudsnærvær. Det er ikke tilfældigt at megen dialektisk teologi til forveksling ligner en heroisk stoicisme der roser sig af sin glasklare kulde. En sådan teologi kan i helt bogstavelig forstand kaldes åndsforladt.

Så sandt som der ikke findes nogen neutral magt eller et neutralt sted, et limbo, er mennesket altid enten fuldt og helt i Djævelens eller fuldt og helt i Guds vold, han er enten under vreden eller under nåden, men hvor det menneske der er under vreden kun - da fortabelse er en totalbestemmelse - er fortabt, så er det menneske der er under nåden ikke kun retfærdig, men, så længe han lever i den faldne verden, også synder. Hvor fortabelsens tilstand således er statisk og harmonisk, uden strid og kamp, så er nådens tilstand dynamisk fremadrettet og evigt kæmpende. Det menneske der lever under Guds nåde er simul iustus et peccator, på en gang kød og ånd, og lever derfor i en evig kamp mellems kødets og åndens vilje; en kamp der for den troende - hvis han ikke falder fra troen og derved får en salig kødelig harmonisk fred og sindsligevægt - først ophører når han striden har stridt, døden har lidt og er gået ind til den evige hvile.

At helliggørelse betyder kamp i det ved Guds Ord retfærdiggjorte menneske, betyder imidlertid ikke, at der i umiddelbar forstand er en grænselinie som stadig flyttes fremad, thi også indenfor menneskets tilstand under nåden som "simul iustus et peccator" er såvel "iustus" som "peccator" totalbestemmelser på samme måde som kød og ånd er det. Mennesket består ikke af en lavere kødelig del og en højere åndelig del og kampen er således ikke en kamp hvor den højere åndelige del kæmper mod den lavere kødelige del, det er tværtimod et helt

kødeligt menneske der kæmper mod et helt åndeligt menneske. Den gamle Adam kæmper mod den nye Adam, djævelen kæmper mod ånden.

Fordi helliggørelse er bestandig kamp, gentages helliggørelsens sakramente, den hellige nadver, mens retfærdiggørelsens sakramente, dåben, er en engangsbegivenhed. Et menneske kan naturligvis falde helt ud af sin dåbs nåde, således som det, allerede i børneårene, sker for enhver der ikke opdrages i den kristne børnelærdom, men så sandt som Jesus kun er død én gang og derved en gang for alle har retfærdiggjort enhver som tror på ham, er det altid den samme dåb og den samme retfærdiggørelse mennesket i boden vender tilbage til. Dåben er som Noahs ark: vel kan man falde overbord, men da der fortsat kun findes det ene skib på havet er det altid det man i anger og bod vender tilbage til.

Helliggørelsen er omvendt det retfærdiggjorte menneskes kamp mod den efter dåben blivende synd, dvs. åndens kamp mod kødet, og da denne kamp nødvendigvis må fortsætte livet igennem, må helliggørelsens "rejsemad", dvs. nadverens sakramente, nydes igen og igen på vejen gennem denne verdens dødsrige for, sammen med bøn, prædiken og lovsang at hjælpe med til at holde synden på afstand og få det i dåben retfærdiggjorte menneske til at vokse i tro, håb og kærlighed og alle gode gerninger. Den daglige bod peger bagud mod dåben, mens helliggørelsen peger fremad mod opfyldelsen, hvor menneske ikke længere lever i tro og håb men i det sande himmelske måltidsfællesskab med Gud.

Ordet Helliggørelse er altså eskatologisk fremadrettet, rettet mod den i ægte kronologisk forstand fremtidige frelse som indtræffer når Jesus Kristus på dommedag, synligt for alle øjne, skal komme på himmelens skyer for at oprejse de døde fra gravene og skille fårene fra bukkene, hvorefter der for de fortabte, som Gud ikke har helliggjort, skal være pine uden ende men for de i troen på Jesus Kristus helliggjorte skal være en evig himmelsk lovsang.

Helliggørelse er at være på stadig vandring fremad mod dette mål, på vandring mod paradiset med sang, og derfor manifesterer helliggørelsen sig naturligvis også ved synlige tegn i verden, nemlig ved bøn, prædiken, lovsang og selvfølgelige næstekærlige gerninger i kald og stand. Disse synlige tegn er ikke lig med helliggørelsen, der er ingen af disse tegn som bringer frelsen nærmere, da de jo, hvor ånden ikke er, alene er farisæiske lovgerninger der driver mennesket endnu dybere ned i fortabelsen, men hvor Guds ved sin suveræne handling lader helliggørelsen ske, der vil også de synlige tegn være.

De gode gerninger følger helt af sig selv, da Guds ånd som nu bor i mennesket slet ikke kan gøre andet end gode gerninger. Når Gud ved sin levende reale Ånd bor i mennesket, så begynder han naturligvis ikke at diskutere med sig selv hvad der er gode gerninger. Hvis et menneske først skal opstille en teori om rette gerninger eller lave sociologiske undersøgelser om hvem det er der skal gøres gode gerninger over for, så kan det kun skyldes at Guds ånd ikke bor i dette menneske, og så kan de gode gerninger ikke medføre andet end fortabelse, så sandt som selv de bedste gode gerninger der ikke sker som Guds gerning er Gud en vederstyggelighed og derfor bringer selv den mest retskafne farisæer lige lukt ned i helvedes gab. Det kan stilles helt simpelt op: Man bliver ikke frelst af at bede til Gud, men det menneske som ikke selv lever men har Kristus levende i sig, han beder naturligvis uafsladeligt til Gud. Og når et menneske ikke hver dag omvender sig og beder til Gud, så er det naturligvis et tegn på at dette menneske ikke har Guds ånd boende i sig. Man bliver ikke frelst af at gå i kirke, men det menneske som har Guds ånd, han kan naturligvis slet

ikke lade være med at deltage i menighedens lovsang og dér modtage sine synders forladelse. Den som ikke går til gudstjeneste, han kan naturligvis ikke have Guds ånd boende i sig, men må være under Guds fordømmelse. Man bliver ikke frelst af at modtage Herrens legeme og blod, men det menneske som har Guds ånd, det menneske vil naturligvis bestandig søge fællesskabet med Gud og med de helliges samfund af levende og døde ved Hans nadverbord. Man bliver naturligvis ikke frelst af at hjælpe sin nødlidende næste, men den der har Guds ånd kan naturligvis slet ikke lade være med at gøre det. Han gør det uden at vide det og uden at tænke over det, og når derfor aldrig at opstille en teori om næstekærlighed eller om hvem næsten er. Man bliver naturligvis heller ikke frelst af at være kassedame og trofast passe sit arbejde, men enhver som har Guds ånd boende i sig, vil naturligvis leve et fromt og retskaffent liv i kald og stand. Og når han tvivler om sin nåde, når han ser at han ikke trofast passer sit arbejde for sin næstes skyld, når han ser at han bestandig gør oprør mod livet i kald og stand, når han ser at han hver dag bryder Guds bud og lever i vantro, at han er doven, bagtalerisk, utugtig i tankerne, at kirkegangen og bønnerne er farisæisk osv. så vil han naturligvis lade loven være tugtemester og lade den drive til fortvivlelse, for så netop dér i dybsens nød at folde sine hænder og i troens selvanklage søge sine synders forladelse.

Alle de gerninger som for vantroen, dvs. for den som ikke tror på Gud, eller for den som tror på Gud som et princip eller en idé, ser ud som et krav, som en lov vi skal leve op til, de er for den troende en gave fra Gud. De gode gerninger der for den vantro er en byrde han selv skal bære, de er for den troende intet andet end Guds gerning i ham, og derfor slet ikke noget han selv gør. Thi af sig selv kan mennesket ikke gøre andet end at fjerne sig mere og mere fra Gud, og for hver god gerning der sker i forsøget på at blive retfærdiggjort, eller i forsøget på at overbevise sig selv om at man hører til Guds udvalgte, for hver en sådan gerning bringer mennesket sig kun længere og længere bort fra Gud, hvilket dog naturligvis ikke forhindrer Gud i at bruge denne synder og hans syndige gerninger til at udføre sin vilje, ligesom han brugte Faraos forhærdelse til at vise sin vrede over syndere og sin miskundhed mod det udvalgte folk.

Det eneste den troende skal gøre når han ser at han ikke opfylder budene og derfor må se at han er under Guds vrede, er at bede til Gud om at Han vil sende sin ånd og derved tage lovens byrde på sig og selv gøre de gode gerninger. Og Gud svarer naturligvis altid den der kalder, han udgyder sin ånd i den troendes hjerte.

Helliggørelsens er aldrig en kun individuel sag, helliggørelsen finder aldrig kun sted som en Guds handling mod hin enkelte, thi kun djævelen kan finde på at isolere den enkelte i en privat tro og et privat fromhedsliv udenfor menigheden. Det er tværtimod helligåndens gerning at samle sine udvalgte i De helliges Samfund, dvs. den lille flok mennesker Gud har udvalgt til frelse. Disse udvalgte vil altid kunne kendes på at de, under deres jordiske pilgrimsvandring, samles til gudstjeneste med lovsang, og dér hører Guds levende talte ord. Vel vil der i denne flok være hyklere som kun samler sig en endnu strengere dom til, ved i deres hykleri at misbruge Guds gaver, ja det er naturligvis heller ikke umuligt, at Gud lader den synlige kirke bestå af næsten udelukkende sådanne hyklere, men det ændrer ikke ved at menighedens fællesskab om prædiken og sakramenter altid vil være til stede som et synligt tegn blandt Hans udvalgte. Den sande usynlige kirke vil altid findes som en del af en synlig kirke. Og hvor der ikke findes daglig bøn, prædiken og sakramentforvaltning sted i en menigheds fællesskab, der er Guds ånd heller ikke.

Det menneske som åbenlyst og med vilje dyrker andre guder, som undlader at høre Guds ord ved Gudstjeneste og i bøn, som bedriver hor, som myrder uskyldige uden at det sker på øvrigheden ordre osv., dette menneske er naturligvis - så længe han ikke omvender sig - helt uden for Guds nåde. Men omvendt er det i borgerlig forstand retfærdige menneske ikke nødvendigvis under Guds nåde. Gud velsigner allerede i dette liv det menneske, der opfylder den borgerlige lov, med fred og god samvittighed, og disse gaver er rigelig belønning i sig selv, ligesom den borgerlige fred og samvittighed burde være rigelig tilskyndelse til at holde loven.

Til at holde loven i borgerlig forstand hører også den ydre gudsdyrkelse i kirke og hjemme, og denne ydre gudsdyrkelse har selvfølgelig også sine virkninger: Ingen som først har stiftet bekendtskab med den ydre gudsdyrkelse i en voksen alder og som derfor kan udtale sig om et før og et efter, kan uden at lyve for sig selv, undlade at konstatere at hans liv i det ydre er blevet væsentligt forandret af at han nu hver dag hører evangeliet, beder til Gud og går i kirke og modtager sakramenterne. Det jordiske liv bliver et andet. Der er nogle ydre ting der bliver sværere andre lettere, hvilket naturligvis også afhænger af konteksten. Det er givetvis en del ting som bliver vanskeligere for en indbygger i Afghanistan der pludselig omvendes til evangeliet men til gengæld får han så den også rent jordiske nådegave på bogstavelig vis at følge med frelseren ind i lidelsen. Men bortset fra det, så vil også de fleste danskere der oplever noget sådant og som man vover at spørge om det, sikkert være enige om at når det sande evangelium dagligt bliver forkyndt for dem, så får de en dyb fred i deres liv, og mange vil sikkert kunne bekræfte at begæret, selvhævdelsen og dødsfrygten bliver mindre når evangeliet forkyndes. Når man dagligt hører at man bliver set af Gud, så bliver frygten for ikke at blive set af mennesker og at have ydre succes i denne verden, væsentligt mindre. Et tænkt eksempel kunne være den efterhånden ganske store flok såkaldte mediesskøger hvis daglige brød består i at få deres eget selvværd bekræftet gennem optræden i medierne, og som efter egne udsagn kommer i store eksistentielle kriser når de falder ud af søgelyset, når de kun optræder i fjernsynet hver anden dag eller når avisredaktionerne ikke længere bringer deres kommentarer. At se hvilke pinligheder og krumspring disse mennesker er villige til at foretage for atter at komme frem og blive bekræftet, hvadenten det så er for det onde eller for det gode, er meget ynkværdigt og et godt billede på vor åndsforladte tid. Det er klart at disse mennesker, hvis de blev faste kirkegængere og lod evangeliet trænge ind i det kødelige menneske uden filter, efterhånden ville finde fred med sig selv og sige: Jeg bliver set af Gud, derfor er det ligegyldigt om jeg bliver set af mennesker. Jeg skal blot leve mit daglige liv i kald og stand. Og jeg får allerede nu min belønning for at leve således, nemlig fred med mig selv og verden. Eller for nu at tage en omvendelse som selv dialektiske teologer må acceptere som sådan: Da Luther hørte evangeliet, da fik han også i det ydre kødelige menneske en helt nyt liv. Gift dig og du har min velsignelse, gift dig ikke og du har også min velsignelse. Hvadenten du gifter dig eller ikke gifter dig, så har du min velsignelse når min ånd bor i dig. Han fik så meget ydre frihed at han slet ikke behøvede at tænke på de ydre ting. Om han blev hængt eller ikke hængt i Worms var ligegyldigt, fortalte evangeliet ham, thi han var trældbundet til sin himmelske fader og derfor fuldstændig fri i forhold til denne verdens magter. Og når Luther, ligesom utallige andre Kristne i tidens løb, jævnlige bad Gud om at Han snart i døden ville udfri ham af denne verden, så var det ikke hykleri, men en sand hjertets bøn, thi først i døden ville han jo blive fuldstændigt fri. Et

menneske som hører evangeliet og derved føler sig bundet til Gud, han kan slet ikke undgå også i det kødelige menneske at føle denne frihed, en frihed der er så stor at han med glæde holder den borgerlige lov, lever et kysk og fromt og retskaffent liv og, ligesom farisæeren i templet, takker Gud for dette liv, , hvad der naturligvis ikke er noget galt i. Det er tværtimod vores pligt at takke Ham for Hans gode gaver. Den kristne går frimodigt ind i løvens gab, han ser frimodigt pestepedemien i øjnene, han udholder sult og krig og takker samtidig Gud. Alt dette er ikke i denne forbindelse forkyndelse, det er en blot og bar konstatering, som man kan se utallige eksempler på lige fra oldkirkens martyrer og helt frem til vore dage.

Men alle disse ting har ikke noget med selve helliggørelsen at gøre. De er, omend de er Guds velsignede gaver, rene biprodukter, thi denne fred og ydre frihed har farisæeren, papisten og muhamedaneren, kætteren og vore dages revolutionshelte jo også. Et af de mest kendte og veldokumenterede eksempler fra vor tid er den sindsro hvormed overbeviste kommunister modtog deres straffe i Stalintidens Rusland og ikke engang derved mistede troen på Stalin. Deres offer var et nødvendigt -gudvelbehageligt- offer, og de havde dermed i dødsstunden en salig himmelsk fred. Der er ligeledes utallige eksempler på hvordan Stalintroende, ved at være trældbundne til deres religion, følte sig så frie i forhold til de jordiske forhold at de efter tyve år gik lige så glade og frimodige ud af Gulag som de gik ind i det. Dette betyder naturligvis ikke at de troende er helt uden anfægtelser, det er ingen religiøse mennesker, men så længe anfægtelsen ikke bliver for alvorlig, så har de altid grundlæggende en sådan fast og urokkelig tro der giver dem denne kødelige fred og frihed.

Farisæerens fred er i dens kødelige virkninger ikke til at skelne fra den kristnes fred, og bortset fra f.eks. de moderne ideologiske dæmoniske religioner som f.eks. trillingerne humanisme, kommunisme og liberalismen der fornægter mennesket guddommelige udspring og derfor også enten fornægter, at der er en lov i menneskets hjerte eller propper en helt ny lov derind, så er religionerne også stort set enige om hvad det vil sige at være retfærdig i borgerlig forstand. Bortset fra rent djævelske såkaldte primitive religioner og de post-kristne ideologier, så har vi stort set også altid været enige om hvad det vil sige at leve et retskaffent fromt liv. At leve et retfærdigt menneskeliv er at leve først og fremmest kysk og ærbart, passe sit arbejde i kald og stand, overholde landets religiøse skikke, overholde loven, forsvare familie folk og land mod fremmede, hjælpe de fattige og nødlidende, være gæstfri over for besøgende ov.

Enhver kristen følger naturligvis Guds bud og lyser Guds forbandelse over den utro slægt der omgiver ham. Det er hans pligt som kristen, men den forbandelse den kristne udtaler er ikke hans egen men Guds, og derfor ændrer dette for det første ikke på hans personlige forhold til dem han fordømmer og for det andet véd han, at Gud er almægtig og frelser hvem han vil og lader hvem han vil blive fortabt, og derfor véd han også at dem han fordømmer i dag fordi de åbenlyst lever i modstrid med Guds bud og derfor ikke kan have ånden, at de måske er dem som Gud i morgen lader blive omvendt. Og da de sidste som bekendt skal blive de første og da han som kristen levet under evighedens perspektiv, har han intet at rose sig af. Fordi den kristne altid har blikket rettet mod dommens dag, derfor er han aldrig sandt fordømmende over for andre. I troen véd den gode og retskafne kristne borger at han med al sin retskaffenhed kun har fjernet sig yderligere fra Kristus, men har takker alligevel Gud for sin retskaffenhed idet han ser at han allerede i dette liv får så rigelig belønning for den.

* * *

Hvor helliggørelsen er, der vil der således også være salig og harmonisk frelsesvished, thi naturligvis kan mennesket også i banal psykologisk forstand mærke såvel Guds daglige dom og vrede som hans daglige retfærdiggørelse og helliggørelse. Denne psykologiske vished er ikke lig med helliggørelsen, thi hvor ikke Helligånden men Djævelen bor i mennesket -og så sandt som der findes nogen neutral magt er mennesket altid enten i djævelens eller i Guds vold- kan han i sin ondskab virke med samme midler og skabe samme psykologiske følelse og frelsesvished, således som han f.eks. virker ægte frelsesvished i fromme og sandt lovretfærdige ateister, muslimer og papister, og netop derved forhærder dem og binder dem til fortabelsen og helvedes evige pine. Den lovretfærdige ateist eller muslim, eller den frafaldne kristne, er, som vi har set, ikke i sine næstekærlige gerninger til at skelne fra den af Helligånden retfærdiggjorte kristne, men kan i det ydre skelnes fra den kristne ved at han ikke bærer kristennavn, altså ikke er døbt, eller ved at han synligt er faldet fra dåben ved åbenlyst og med vilje at bryde de ti bud, f.eks. ved ikke længere at modtage Guds synlige gaver i bøn, prædiken og nadver.

Da såvel de mod næsten og mod Gud rettede ydre gerninger som de psykologiske virkninger af fast tro og tillid til Gud, er ydre kødelige foreteelser, er de ikke lig med helliggørelse, og derfor vil enhver der hører en sand kristen prædiken, dvs. en prædiken der forkynder såvel Guds fordømmende vrede over synden som hans nåde mod synderen der hver dag af hjertet angrer sine synder og omvender sig, altid leve i en stadig dobbeltbevægelse, en dobbeltbevægelse der vel ofte -og det skal man ikke se bort fra- faktisk også afspejler sig i tid, f.eks. i løbet af en bøn, i løbet en Gudstjeneste, i løbet af læsningen af den hellige skrift eller i løbet af det hellige måltid, men som først og fremmest er en uden for tiden eksisterende dobbeltbevægelse i troen og som består i at den kristne bestandig drives til at se sin egen ydre fromhed som kødelige lovgerninger hvormed han prøver at gøre sig selv retfærdig over for Gud, og derved, midt i sin sande ydre fromhed, se Guds vrede og fordømmelse blive endnu kraftigere over sig selv end over den åbenlyst vantro, men netop også ved således at se Guds forfærdelige dom og derved blive kastet ned i helvedes pine, dvs. ved at blive korsfæstet under Guds fordømmende vrede, således som han første gang blev det i dåben, netop derved drives til at opgive ethvert håb til sig selv og alene stole på Guds nåde mod den fortabte synder der har opgivet enhver tro på sig selv og derfor uden håb om frelse samstemmer med Guds dom og siger: Ja, jeg er for evigt fordømt til helvede, jeg skal i al evighed aldrig se Guds nådige ansigt, jeg er for evigt vist bort fra Gud. Netop ved at fordømme mig til evig pine har Gud vist sig som den sande og retfærdige Gud. Af alle mennesker skal alene jeg gå fortabt, og det er den højeste retfærdighed. Jeg lover og priser Gud for at han i sin retfærdig har dømt mig til evig pine og i sin miskundhed har skænket min næste den evige salighed.

Men således kan mennesket aldrig tale af sig selv, således kan kun Guds egen helliggørende ånd tale, og således ser vi, at netop dér hvor enhver rest af selvretfærdighed, ja enhver rest af det kødelige menneske -også den rest der findes i selvfordømmelsens selvretfærdighed!- er blevet udslettet, netop dér vil Gud frelse også være, dér vil Helligånden tage virkelig bolig i mennesket og ved at samstemme med Guds dom sende usigelige sukke mod himlen. Og så sandt som Gud altid hører sin ånds kalden af dybsens nød, vil han høre den fortabte sjæls sukke og skænke ham evig fryd og salighed. Gud siger: Nu er det ikke længere dig der lever, men Kristus der lever i dig.

* * *

At tale om helliggørelse er at tale eskatologisk i elementær bibelsk forstand, altså om den dommedag vi som kristne ikke kan undlade se som nært forestående. En kirke som holder op med at tale om frelse og fortabelse som i ganske naiv forstand fremtidige hændelser der på et ganske bestemt -omend ukendt- nært forestående tidspunkt skal overgå hele verden og hvert enkelt levende og hensovet menneske i den, denne kirke vil heller ikke finde det meningsfuldt at tale om helliggørelse, og den må derfor enten holde op med det eller forvanske helliggørelsen til noget præsentisk, således som sker i de religiøse tvillinger pietisme og eksistentialisme der begge lader helliggørelsen blive kæmpet til ende i øjeblikkets omvendelse eller eksistentielle "valg", men derved også vender ryggen til selve kernen i evangeliet, nemlig Guds Ord som levende historisk virkelighed i Jesus Kristus og heri også som en fortsat historisk frelsesskabende kraft der kæmper videre i tiden lige frem til dommedag.

Pietismen, eksistentialismen og afmytologiseringen har afskaffet den bogstavelige, historisk konkrete læsning af den hellige skrift, ja den har gjort den allegoriske læsning til den eneste læsning og derved ændret frelsen fra at være realistisk helliggørende gudsnærvær til at være en idé hin enkelte kan tilegne sig. Det følger af sig selv heraf, at disse teologier har uendeligt svært ved at berettiggørelsen af kirke og gudstjeneste. En idé kan jo tilegnes hvorsomhelst.

På samme måde som den historiske Jesus forvandles til en følelse, en idé, et kerygma, et "forargelsens ord" i det tomme rum, forvandles Åndens reale nærvær i forkyndelse og sakramenter til en menneskelig følelse eller et menneskeligt "valg". Den store fjende bliver derfor den ydre fromhed der nu ikke kan ses som andet end hykleri. Derfor mistænkeliggøres efterhånden ikke blot husandagter, borbønner og lignende, men også selve kernen i 1800 års kristenliv, nemlig ordets forkyndelse og sakramentforvaltningen. Selv hvor dette ikke er blevet sagt direkte, har det dog været underforstået, og det er derfor ikke mærkeligt, at den døbte menighed efterhånden drog konsekvensen af denne teologi og af frygt for hykleriet afskaffede bøn, bibellæsning, kirkegang, kristelig børneopdragelse osv. og mente netop derved at leve et ret kristeligt liv, i modsætning til de fortabte hyklere der var så vantro at de holdt fast i de ydre fromhedstegn. Ikke kun oplyste mennesker der havde lært lektien ved at have været på højskole, men også pietisters børn blev bogstavelig talt af deres egne forældre opdraget til at se forældrenes ydre fromhedsliv som hykleri. Dåben kunne man godt beholde, thi den modtog man som umælende væsen, og den kunne derfor ikke være et tegn på hykleri, man kan så at sige ikke gøre for at man er blevet døbt, og derfor vil dette ydre egentlige også "hykleriske" fromhedstegn ikke blive lagt hin enkelte til last, hvis han blot resten af livet sørger for at dåben ikke senere kommer til at bære ydre 'farisæiske' frugter. Selv forældre der betragtede sig selv som kristne og som selv besad et ganske stort ydre kendskab til bibel og bekendelse, har i et par generationer bevidst undladt at opdrage deres børn til et blot overfladisk kendskab til den kristne børnelærdom, thi det ville jo være hykleri og derfor fremkalde risiko for at børnene faldt bort fra den rene tro på Guds nåde.

Denne kristendomsopfattelse er i den grad kommet på rygraden, at også mennesker der ikke véd nogen som helst andet om kristendommen, dog véd at kristendommen ikke sætter ydre skel i verden, at Jesus kom for at frelse vantro toldere og syndere og ikke farisæere, og at man derfor ikke kan sige at den fuldstændig kirkefremmede der ikke har været i kirke siden dåben er en dårligere

kristen end ham der lever med Bibel og gudstjeneste som sit daglige brød. Ja, da præster i det sidste slægtled jo har været almindelige veluddannede akademikere der ønsker at blive betragtet som sådanne og ikke som religiøse særlinge, har det snarere været reglen end undtagelsen at de bevidst har undladt at påvirke deres børn i kristelig retning, og f.eks. demonstrativt og konsekvent undladt at bede borbøn og aftenbøn og undladt at tage deres børn med i kirke hver søndag netop i den alder fra 3-10 år hvor det ellers kunne være blevet til en livslang vane. Men at sige at den der lever med Guds ord som sit daglige brød ikke er bedre end den bevidste synder, som af frygt for hykleriet lader være med at omvende sig og høre evangeliet, er naturligvis noget sofistisk sludder, og det er da heller aldrig før blevet sagt i kirkens historie.

* * *

For evangelisk kristendom kan Guds ord aldrig være en idé, Guds ord er den virkeligt og reelt tilstedeværende frelser, forstået så bogstaveligt som overhovedet muligt, og helliggørelse betyder følgelig heller ikke at en idé bærer frugter i en tilhænger af denne idé, men at ånden som udgår fra faderen og fra sønnen er virkeligt personligt tilstede i menighedens fællesskab og der kan reelt erfares af enhver der af dybsens nød råber om nåde i Jesu Kristi navn.

Som på så mange andre punkter afslører eksistentialismens anti-nomisme sig herved som nomisme, idet "idé" jo er det samme som "lov" og idet der i flugten fra ethvert hyklerisk fromhedstegn netop ligger et forsøg på at blive retfærdig efter loven. Anti-farisæismen er blevet til rendyrket farisæisme. Nutidens anti-nomisme og anti-pietisme har afsløret sig som mere nomistisk og pietistisk end disse selv, og derved får vi også understreget at Jesu forkyndelse ikke er et kompromis mellem f.eks. nomisme og anti-nomisme, mellem intellekt og ånd, mellem Jerusalem og Athen, mellem religion og fornuft, men tværtimod er Guds reale tilstedeværelse i sit ord.

I den pietistisk/eksistentialistiske teologi forsvinder også kirken og det folkelige fællesskab, da disse jo har deres kristne eksistensberettigelse ved at være nødvendige ydre rammer om menneskets pilgrimsvandring mod Guds Rige, og hvor en post-eksistentialistisk teologi så eventuelt atter begynder at tale om evigt liv uden at gøre op med sit udgangspunkt, da bliver talen om evigt liv til et rent egoistisk projekt der handler om selvets stræben efter at fortsætte sit oprør mod Gud ind i evigheden ved at sikre sit eget kødelige liv og ikke åndens evige liv. Først blev talen om åndelighed og helliggørelse trængt ud af forkyndelsen og afvist som identisk med den narcissistiske åndelighed vi finder i alle mulige andre religioner og livsanskuelser, men nu hvor der synes at være en tendens til atter at bruge disse ord i forkyndelsen, er der tilsyneladende en fare for at de ikke defineres ud fra evangeliet men snarere ud fra deres betydning i nutidens terapeutiske og pseudoreligiøse supermarked der vel nærmest må betragtes som en del af underholdningsindustrien.

Det betyder imidlertid ikke, at vi som kristne, af frygt for at blive misforståede, skal undlade at tale om åndelighed og helliggørelse, det ville være lige så absurd som at undlade at tale om Jesus blot fordi muslimerne også gør det. Nej, vi skal tværtimod tale så meget desto kraftigere derom og derved vinde ordenes sande betydning tilbage. Vi skal ikke lære af den nye åndelighed, thi den er jo evangeliets fjende og kan følgelig kun lære os om fortabelsens brede vej, men vi skal erobre ordene tilbage og insistere på deres sande evangeliske indhold.

F.eks:

Udtrykket "Helliggørelsens vækst" handler ikke om selvets stræben efter endnu mere selvtilfredshed eller om, i samarbejde med tilværelsen religiøse dimension

at få selvet til at vokse sig ind i himlen, helliggørelse betyder tværtimod hver dag på vejen gennem denne verdens skyggedal bestandig at lade selvet blive fordømt og udslettet under Guds vrede således at intet andet end Guds levende Ånd i er tilbage i os og derfor frit kan sende sine uudsigelige sukke til himlen. Der er i sig selv ingen fremgang eller vækst i dette, fremgangen betyder bestandig at begynde forfra, forfra i dommen over vantroen, forfra i anfægtelsen. Proficere, hoc est semper a nove incipere. Men så sandt som mennesket, under denne bestandige begynden forfra, om ikke på andre måder så gennem åbenbar biologisk nødvendighed, kommer stadigt nærmere den yderste dag for sig selv og hele skabningen, kommer han også nærmere Gud og det evige liv. På vandringen mod døden kommer vi bestandig nærmere den dag hvor det ikke længere er i troens håb men i åbenbaringens virkelighed at vi kan sige: Nu er det ikke længere mig der lever, men Kristus der lever i mig.